

○ CZYM SZPAK ŚPIEWA TAK?

MARCIN SIUCHNO

SZKOŁA PODSTAWOWA, PRZYRODA
II ETAP EDUKACYJNY: KLASY IV-VI
PUNKTY PODSTAWY PROGRAMOWEJ: I, II, IV

5. CZŁOWIEK A ŚRODOWISKO. UCZEŃ/UCZENNICA:

- 1) PROWADZI OBSERWACJE I PROSTE DOŚWIADCZENIA WYKAZUJĄCE ZANIECZYSZCZENIE NAJBLIŻSZEGO OTOCZENIA (POWIETRZA, WODY, GLEBY);
- 2) WYJAŚNIA WPŁYW CODZIENNYCH ZACHOWAŃ W DOMU, W SZKOLE, W MIEJSCU ZABAWY NA STAN ŚRODOWISKA;
- 3) PROPONUJE DZIAŁANIA SPRZYJAJĄCE ŚRODOWISKU PRZYRODNICZEMU;
- 4) PODAJE PRZYKŁADY MIEJSC W NAJBLIŻSZYM OTOCZENIU, W KTÓRYCH ZASZYŁY KORZYSTNE I NIEKORZYSTNE ZMIANY POD WPŁYWEM DZIAŁALNOŚCI CZŁOWIEKA;
- 5) PODAJE PRZYKŁADY POZYTYWNEGO I NEGATYWNEGO WPŁYWU ŚRODOWISKA NA ZDROWIE CZŁOWIEKA.

DODATKOWO:

4. NAJBLIŻSZA OKOLICA. UCZEŃ/UCZENNICA:

- 1) ROZPOZNAJE W TERENIE PRZYRODNICZE (NIEOŻYWIONE I OŻYWIONE) ORAZ ANTROPOGENICZNE SKŁADNIKI KRAJOBRAZU I WSKAZUJE ZALEŻNOŚCI MIĘDZY NIMI;
- 2) WYMIENIA I CHARAKTERYZUJE CZYNNIKI WARUNKUJĄCE ŻYCIE NA ŁĄDZIE;
- 3) OBSERWUJE I NAZYWA TYPOWE ORGANIZMY LASU, ŁĄKI, POLA UPRAWNEGO;
- 4) OPISUJE PRZYSTOSOWANIA BUDOWY ZEWNĘTRZNEJ I CZYNNOSCI ŻYCIOWYCH ORGANIZMÓW ŁĄDOWYCH DO ŚRODOWISKA ŻYCIA, NA PRZYKŁADACH OBSERWOWANYCH ORGANIZMÓW.

SUGEROWANY CZAS

45 min.

CELE

- ⊗ ZWRÓCENIE UWAGI UCZNIÓW I UCZENNIC NA PTAKI WOKÓŁ NAS,
- ⊗ POKAZANIE, ILE CIEKAWYCH INFORMACJI MOŻNA WYCZYTAĆ Z PTASICH GŁOSÓW I JAK TO ZROBIĆ,
- ⊗ UKAZANIE ZALEŻNOŚCI MIĘDZY LICZBĄ WYSTĘPUJĄCYCH GATUNKÓW PTAKÓW A STANEM ŚRODOWISKA,
- ⊗ ZAPREZENTOWANIE BOGACTWA TAJEMNIC PRZYRODY W NAJBLIŻSZYM OTOCZENIU NA PRZYKŁADZIE POSPOLITEGO GATUNKU, JAKIM JEST SZPAK.

METODY

- ⊗ POGADANKA,
- ⊗ QUIZ,
- ⊗ DODATKOWO: WYCIECZKA TERENOWA.

PRZYGOTOWANIE ZAJĘĆ – ŚRODKI I MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

- ⊗ ATLAS PTAKÓW,
- ⊗ ZDJĘCIE SZPAKA,
- ⊗ NAGRANIA GŁOSÓW PTAKÓW,

KREDKI,
KARTKI PAPIERU A3,
ODTWARZACZ AUDIO LUB KOMPUTER Z DOSTĘPEM DO INTERNETU.

{ PRZEBIEG ZAJĘĆ }

WSTĘP

5 MIN.

1. LEKCJĘ ZACZNIJ OD OPowieści o ZWYKŁYM SZPAKU...

Szpak jest ptakiem popularnym. Od wieków mieszka obok nas i doskonale sobie radzi w naszym sąsiedztwie. Można go spotkać zarówno w miastach, jak i na wsiach. Choć uważa się go za szkodnika – złodzieja wiśni, jest pożyteczny, bo przez większość roku żywi się owadami i innymi bezkręgowcami, szkodnikami naszych upraw i rabat kwiatowych.

To, na co dziś zwrócimy szczególną uwagę, to jego głos, a dokładniej – jak i o czym śpiewa.

Szpaki mają fenomenalną pamięć i umiejętność powtarzania zasłyszanych głosów. Tak bardzo są w tym sprawne, że potrafią naśladować ludzi.

W szpakach najwspanialsze jest, że zaraz po powrocie do Polski z zimowisk w ich piosenkach słychać ptaki basenu Morza Śródziemnego.

Potem wraz z tym, jak w naszym kraju zaczynają śpiewać inne ptaki, szpaki w swe piosenki wplatają ich głosy. I tak wśród szpacznych gwizdów i trzasków zaczynają brzmieć piosenki czajki, kawki, kosa, sójki, wilgi, rycyka, kulika, sroki, grzywacza, wróbla, a nawet tak niecodziennego ptaka, jak kropiatka.

Można powiedzieć, że szpaki są ptasim papierkiem lakmusowym. Bogactwo ich piosenek odzwierciedla różnorodność przyrodniczą miejsc, w których mieszkają.

Gdy brakuje ptaków, szpaki w swe piosenki włączają również dźwięki mechaniczne. Klaksony, alarmy, piski hamulców...

Zdjęcie szpaka i więcej informacji o szpaku : <http://www.jestemnaptak.pl/galeria/galeria/blisko-miasta>.

Inne opisywane gatunki: <http://www.jestemnaptak.pl/galerie/galeria>.

ROZWIŃCIE

35 MIN.

2. CZY UCZNIOWIE I UCZENNICE WIEDZĄ, JAK WYGLĄDA SZPAK? MOŻESZ PRZEPROWADZIĆ KRÓTKI QUIZ, POKAZUJĄC ZDJĘCIA RÓŻNYCH PTAKÓW MIESZKAJĄCYCH W SĄSIEDZTWIE CZŁOWIEKA, NP.: GOŁĘBIA MIEJSKIEGO, KOSA, SIERPÓWKI, WRÓBLA, MAZURKA LUB KAWKI.

Zdjęcia ptaków można znaleźć na stronie: <http://www.jestemnaptak.pl/galerie/galeria>. Fotografie, które wolno wykorzystać w niekomercyjnych celach edukacyjnych, łatwo wyszukuje się na witrynie <https://search.creativecommons.org/>.

Po zakończeniu quizu pokaż zdjęcie szpaka (np. z tej strony: <http://www.jestemnaptak.pl/galerie/galeria/wokol-wsi-i-na-skraju-lasu>), aby rozwiać ewentualne wątpliwości. Możesz również zapytać, czy uczennice/uczniowie widują takie ptaki w okolicy swego domu lub szkoły. Zachęć dzieci, żeby przypomniły sobie, kiedy dzieci je widziały, w jakich sytuacjach i w jakich miejscach.

3. MALOWANA OPowieść O TYM, CO SŁYSZAŁ WASZ SZPAK.

Tę część może poprzedzić wycieczka do parku lub w okolice szkoły, aby posłuchać szpaków i ich ptasich sąsiadów. Możecie również odtworzyć nagrania szpaków (nagrania na licencji creative commons można znaleźć na: <http://www.xeno-canto.org/explore?query=sturnus+vulgaris>).

Innych gatunków szukajcie na stronie głównej: <http://www.xeno-canto.org>. Warto stosować nazwy łacińskie poszczególnych ptaków, aby znaleźć jak najwięcej rekordów.

4. W GRUPACH UCZNIOWIE/UCZENNICE, NA PODSTAWIE SŁYSZANYCH PIOSENEK SZPAKA, PRZYGOTOWUJĄ OPowieść O MIEJSCACH, KTÓRE ODWIEDZIŁ.

Tu liczy się kreatywność, zachęć dzieci, aby wsłuchały się w szczebioty i gwizdy szpaka, przypomniły sobie, gdzie szpaki spędzają zimę. Następnie uczniowie i uczennice mogą opowiedzieć (młodszy narysować), jak wygląda miejsce z piosenki szpaka. Gdy rysunki będą gotowe, możesz pokazać, jak wyglądają miejsca, gdzie zimują nasze szpaki. Mogą to być m.in.

zdjęcia z takich krajów jak: Grecja, Włochy, Hiszpania, południowa Francja, Serbia, Albania.

Dla starszych dzieci możesz przygotować dodatkowe zadanie polegające na wypisaniu listy gatunków ptaków, które słychać w piosence szpaka. Uczestnicy/uczestniczki zajęć mogą samodzielnie znaleźć o nich informacje w atlasach ptaków, atlasach geograficznych lub w Internecie. A następnie w domu lub w grupach w klasie przygotować sprawozdanie, dziennik lub opowieść z takiej podróży. Każda forma jest odpowiednia. Liczy się kreatywne łączenie i przekazywanie faktów. Może być to szybkie, emocjonalne sprawozdanie sportowe z wyścigu na południe i z powrotem lub leniwa, pogodna baśniowa opowieść o dalekich krajach. Relacja może również przybrać formę bajki, wiersza, piosenki, rysunku lub komiksu. Swoje pomysły uczniowie i uczennice prezentują podczas lekcji.

PONIŻEJ PRZYKŁADOWA LISTA GATUNKÓW PTAKÓW, KTÓRE CZĘSTO NAŚLADUJE SZPAK, I MIEJSCA, GDZIE MÓGŁ JE SPOTKAĆ:

- WILGA – zagajnik oliwny na południowym wybrzeżu Grecji,
- CZAJKA – w drodze do Polski: Węgry, potem Niemcy, aż w końcu na przystankach w podróży przez Polskę, ujście Warty,
- RYCYK – wybrzeże Francji, poldery Holandii,
- GRZYWACZ I SKOWRONEK – pola Wielkopolski,
- KAWKA – zabytkowa dzielnica w Dreźnie,
- SROKA – hałaśliwa sąsiadka ze skweru naprzeciwko,
- KOS – dziwak i odludek z Parku Łazienkowskiego.

Zachęć do własnych poszukiwań i tworzenia swojej listy ptaków.

SMUTNA ALTERNATYWA: CZŁOWIEK BEZ PRZYRODY.

Obecność szpaków obok nas to wskaźnik stanu naszego otoczenia. Jeśli pod dachem szkoły lub w budce łęgowej mieszka ten sympatyczny jegomość, to znaczy tyle, że w naszej okolicy wciąż można znaleźć tętniące życiem łąki, trawniki lub skwery.

Jeśli w szpaczej piosence pojawiają się inne ptaki, oznacza to, że mimo tego, że my ich nie słyszymy, to są naszymi sąsiadami.

5. SPRÓBUJcie NA FORUM KLASY ODPOWIEDZIEĆ NA PONIŻSZE PYTANIA:

- Co jeśli zabraknie ptaków?
- Jak będzie wyglądało nasze miejsce na Ziemi bez przyrody?
- Jak będzie brzmiało?

W DOMU

Uczniowie/uczennice, w grupach lub samodzielnie, mają za zadanie wypisać wszystkie dźwięki słyszane w drodze do szkoły i podzielić je na odgłosy natury (głosy ptaków, szum liści, gwizdanie wiatru...) i miasta (piski opon, warkot silników...). Następnie dzieci zastanawiają się, jak może brzmieć piosenka szpaka mieszkającego w miejscu bez przyrody. W grupach lub samodzielnie uczniowie/uczennice mają za zadanie napisać zwrotkę takiej piosenki. Po wykonaniu zadania dzieci prezentują swoje utwory na forum klasy.

Jak zapisać dźwięki?

Użyjmy rzeczowników:

Kos, szum liści, gwizd, pisk, alarm, wilga, szczebiot, trel, wyjąca syrena karetki, klakson, słowik, sroka.

NP.: PIOSENKA SZPAKA ZA MOIM OKNEM W CENTRUM WIELKIEGO MIASTA:

PISK OPON, AUTOALARM,
KLAKSON,
PISK,
KLAKSON, PISK, KLAKSON, PISK,
SYRENA,
PISK,
SYRENA,
PIĘKNY GWIZD,
PISK,
PISK.

PODSUMOWANIE LEKCJI

5 MIN.

6. PODSUMUJ ZAJĘCIA, ZADAJĄC W KLASIE PYTANIA:

- Dlaczego warto się cieszyć, gdy szpak zechce mieszkać w naszym sąsiedztwie? Jak to świadczy o stanie okolicznej przyrody?
- Jakich piosenek szpaków chcielibyście słuchać?
- Co stracimy, jeśli szpaki w swych piosenkach będą wykorzystywały tylko autoalarmy, piski opon czy dźwięki maszyn?

AKTYWNOŚĆ DODATKOWA

WYCIECZKA TERENOWA „MISJA SZPAK”, CZYLI POSZUKUJEMY MAŁEGO ŻWAWEGO JEGOMOŚCIA W CZARNYM SURDUCIE, Z ROBAKIEM W DZIOMBIE.

Szpaki w Polsce widzimy od kwietnia do końca sierpnia. Przez całą wiosnę i wczesne lato samce intensywnie śpiewają. Wtedy też najłatwiej jest je obserwować, gdyż samce wyśpiewują swe pieśni z eksponowanych miejsc w pobliżu gniazd.

Podczas zdobywania pokarmu szpaki są bardzo towarzyskie, dlatego często widzimy je w niewielkich stadkach. Zanim zaczniemy tropić szpaki,

zastanówmy się, gdzie w naszej okolicy mogą zakładać gniazda, a gdzie poszukiwać pożywienia. Ptaki te gnieźdzą się w dziuplach, budkach lęgowych i we wszelkich szparach i zakamarkach ścian oraz dachów. Pokarmu najchętniej poszukują na niskich trawnikach, w parkach, ogrodach lub na skwerach.

Szpaki nie są płochliwe, a obserwacja ich daje dużo radości. Na ziemi są bardzo energiczne, szybko przeszukują trawniki, wyglądając przy tym, jakby wciąż się gdzieś spieszyły lub szukały czegoś zgubionego w trawie. Do tego często wybuchają między nimi spory i kłótnie, których najczęstszą przyczyną są szczególnie smakowite kąski.

Planując wycieczkę w poszukiwaniu szpaków, weź pod uwagę parki, rozległe trawniki, obrzeża zabudowań, łąki i pastwiska, stare cmentarze lub aleje drzew.

Aby dostarczyć uczniom/uczennicom zabawy, możesz podać żartobliwy rysopis poszukiwanego ptaka:

Mały, zwawy jegomość, ubierający się w czarny surdut, najczęściej z robakiem w dziobie, widziany ostatnio w dziurze pod dachem i na trawniku za szkołą.